

12. Шпорлюк Р. Українське національне відродження в контексті європейської історії кінця XVIII – початку XIX століть // Україна. Наука і культура. – К., 1996. – Вип. 25.
13. Скельчик С. Пробудження нації. До концепції історії національного руху другої половини XIX ст. – Мельбурн, 1994.
14. Сміт Е.Д. Національна ідентичність. – К., 1994.
15. Освободительные движения народов Австрийской империи. Период утверждения капитализма. – М., 1981.
16. Стыкалин А.С. Русский славянофил середины XIX века о зарубежных славянах (путевые записки В.Л. Панова) // Славяноведение. – 1999. – № 1.
17. Трайнин И.П. Национальные противоречия Австро-Венгрии и её распад. – М., Л., 1947.
18. История Чехословакии: В 3 т. – М., 1959. – Т. II.
19. Яжборовская И.С., Бухарин Н.И. У истоков польского социалистического движения. – М., 1976.
20. История Польши в 3-х тт. – М., 1956-1957. – Т.1-2.
21. Суни Л.В. Очерк общественно-политического развития Финляндии 50-70-е гг. XIX в. – Л., 1979.
22. История Эстонской ССР (с древнейших времен до наших дней). – Таллинн, 1958.
23. История Латвийской ССР. Сокращенный курс. – Рига, 1971.

Summary

The article is dedicated to researching the issues of national elite structure in the end of XIX – early XX century. The author tries to analyze professional staff of the national elite, to find out why significant part of it was represented by humanitarian intellectuals, what role this intellectual category has played in national revival.

М. С. Дорошко

БІЛЬШОВИЦЬКА НОМЕНКЛАТУРА В РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ У 1917–1938 РР.: ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА НАСЛІДКИ ДІЯЛЬНОСТІ

Усі, хто колись вивчав історію Комуністичної партії Радянського Союзу, пам'ятають, що в офіційних виданнях Компартія України називалась бойовим загonom російської більшовицької партії. І така назва відповідала істині, позаяк від часу свого організаційного оформлення на I з'їзді КП(б)У у липні 1918 р. і до заборони діяльності в Україні у серпні 1991 р., КПУ була сліпою виконавицею директив більшовицького партійного центру в Москві, а отже його “бойовим загonom”. Єдина спроба продемонструвати свою самостійність на весні 1920 р., коли делегати IV конференції КП(б)У забалотували

список членів ЦК, намічений ЦК РКП(б), але зрештою підкорились його волі, лише підтверджує вищесказане.

Такі очевидні факти, як той, що КП(б)У не була самостійною у прийнятті рішень, здавалось би, не повинні викликати дискусій на сімнадцятому році існування незалежної України – колишньої радянської республіки, що зазнала найбільших людських втрат за час панування ленінсько-сталінського комуністичного режиму. Однак мусимо констатувати, що ця тема лишається актуальною, адже у свідомості багатьох мешканців незалежної України досі побутує уявлення про те, що більшовики здобули владу в Україні завдяки “народній підтримці”. Як і в радянську добу історії, прихильники такої точки зору заперечують насильницький характер утвердження влади більшовицької партії в Україні й те, що принесена вона в Україну на червоногвардійських багнетах з Росії. Спираючись на значно перебільшені радянськими статистичними органами відомості про чисельний склад більшовицьких організацій України в добу Національно-демократичної революції 1917-1921 рр., і обстоюючи тезу про значне зростання популярності більшовицьких ідей в Україні, адепти більшовизму впритул не помічають окупаційного характеру влади, накинutoї тоді Україні.

Для захоплення влади в Україні й інших державних утвореннях, що виникли в результаті розпаду Російської імперії, більшовицький центр створював маріонеткові уряди, під прикриттям яких вводилися червоногвардійські загони з Радянської Росії. Скориставшись відсутністю боєздатних збройних формувань українських національних урядів, вони силоміць нав’язали більшовицьку владу, здійснювали яку відряджені в Україну компартійні функціонери. Так в Україні було започатковано формування прошарку керівників “нової формации”, названої згодом номенклатурою більшовицької партії.

Попри те, що в дослідженні проблеми становлення та функціонування більшовицької партійно-радянської номенклатури – соціальної групи, що керувала реалізацією в Радянській Україні комуністичного “експерименту”, досягнуто вагомих наукових результатів, тема номенклатури залишається актуальною. Її вивчення диктується не лише потребою розібратися в хитросплетіннях кадрової політики більшовиків, а й бажанням привернути увагу наукової та політичної громадськості до необхідності активного інтелектуального освоєння радянського періоду історії України, адже та історична доба світоглядно і психологічно ще з нами й суттєво впливає на громадянські почуття і суспільну поведінку людей.

Дослідження процесу формування і функціонування більшовицької номенклатури Радянської України у 1917-1938 рр. дозволило

автору висловити низку ідей і положень, що є визначальними для розуміння специфіки функціонування комуністичного режиму в Україні.

По-перше, автор пропонує відмовитися від механічного перенесення на радянський ґрунт елітистської теорії західних соціологів, яка лише в загальних рисах пояснює процес формування більшовицької номенклатури в Україні у 1920 – 1930-ті роки. Головна особливість формування керівних кадрів в СРСР полягає в тому, що жовтневий більшовицький переворот 1917 р. припинив кадрову спадкоємність і виштовхнув до вершин влади людей з раніше безвладних соціальних верств. Почалася реалізація однієї з основоположних ідей марксизму щодо залучення трудящих до управління державою “диктатури пролетаріату”, які, на думку “класиків” будуть одночасно керуючими й керованими, а державне управління поступово перетвориться на самоврядування трудящих. Ні основоположники марксизму, ні лідери більшовиків не мали жодної уяви про те, як реалізувати декларовані принципи, а тому їх наміри створити державне народовладдя практично одразу ж привели до створення антидемократичного диктаторського режиму, опорою якого стала “робітничо-селянська” партійно-державна бюрократія на чолі з керівництвом РКП(б) – ВКП(б).

По-друге, реалізуючи концептуальний підхід, в основі якого твердження про другорядність номенклатури УСРР у порівнянні з вищою ланкою керівництва СРСР, автор виходив з переконання в тому, що процес становлення партійно-радянської номенклатури в Україні тісно пов’язаний з практикою, яка мала місце в діяльності Російської Комуністичної партії (більшовиків), оскільки КП(б)У від часу її створення в липні 1918 р. була її невід’ємною частиною. Тому кадрова політика тут здійснювалася значною мірою під диктовку московського партійного центру. Пояснювалося це не лише централістським характером побудови більшовицької партії, а й своєрідністю процесу встановлення радянської влади в Україні, де більшовики упродовж тривалого часу не мали достатньої підтримки з боку місцевого населення. Зіткнувшись з проблемою несприйняття їх влади в Україні, російські більшовики, реалізуючи свою кадрову політику в республіці, весь час мусіли враховувати цей фактор, внаслідок чого в досліджуваній нами період партійно-радянське керівництво УСРР рекрутувалось переважно з так званих “інтернаціоналістів” – осіб, які не мали нічого спільного з українським національно-державним відродженням, національною ідеєю.

По-третє, попри те, що номенклатура УСРР створювалась під пильним наглядом центру, у нас є вагомі підстави акцентувати увагу

не лише на особливостях її зародження та становлення, а й виділити окремі специфічні риси, такі як багатокорінність походження керівного прошарку УРСР, поділ його на угруповання (клани), що вели між собою запеклу боротьбу за вплив у керівних партійно-радянських структурах тощо.

Дослідження процесу формування та функціонування компартійно-радянської номенклатури в УРСР у 1917-1938 рр. дозволило нам сформулювати наступні висновки.

Вивчення теоретичної спадщини творців та інтерпретаторів більшовицької політичної доктрини і аналіз організаційної роботи РСДРП (більшовиків) у період до жовтня 1917 р. переконливо засвідчують, що біля витоків формування комуністичної номенклатури стояв фундатор більшовицької партії В. Ленін. Саме він на початку ХХ ст. визначив організаційно-теоретичні засади створення партії “нового типу” та її керівного прошарку – професійних революціонерів, які після жовтневого перевороту 1917 р. очолили органи влади та управління держави “диктатури пролетаріату”. Професійні революціонери склали ядро державної машини, головним завданням якої було проведення під керівництвом більшовицької партії так званих соціалістичних перетворень в підконтрольних їй регіонах колишньої Російської імперії, включаючи й українські землі.

В процесі утвердження комуністичного режиму на теренах України російські більшовики “експортували” в республіку не лише владні структури, а й їх керівну верхівку. Виходячи з того, що українська радянська державність цілковито копіювала більшовицьку систему влади, створену в радянській Росії, у нас є усі підстави стверджувати, що КП(б)У – українська філія РКП(б) – ВКП(б) – сформувала в республіці вищу ланку номенклатури на зразок тієї, що була створена московським більшовицьким партійним центром. Практика кадрової роботи в Україні упродовж усього досліджуваного періоду наочно демонструє тотальну недовіру Кремля до українців в лавах КП(б)У, вбачаючи в них потенційних сепаратистів, або ж тих, що не відзначалися, на думку Й. Сталіна, “сталою принциповістю” і “енергійною працездатністю”. Тож коли йдеться про формування органів більшовицької влади в Україні, маємо чітко усвідомлювати, що процес їх створення та діяльність цілковито контролювала Москва, відрядивши в Україну своїх висуванців Х. Раковського, М. Фрунзе, Ф. Дзержинського, В. Молотова та ін. Вони не лише взяли під свій контроль формування представницьких, виконавчих, судово-каральних та силових структур, а й здійснили низку організаційних заходів, що сприяли утвердженню в Україні диктатури більшовицької партії.

Позаяк правляча партія перебрала на себе функцію управління усіма сферами життєдіяльності суспільства, для її виконання потрібна була велика армія чиновників. Її важливим ресурсом стала так звана стара бюрократія, яка вже в період “воєнного комунізму” перетворилась на потужний, розгалужений, самовідтворюваний суспільний прошарок. Зрощування бюрократії з частиною прошарку професійних революціонерів привело до утворення функціонально-корпоративних, відомчих та регіональних угруповань або кланів на чолі з впливовими компартійними діячами і “героями” громадянської війни. Саме вони в досліджуваний нами період визначали обличчя української влади і боролися між собою за сфери впливу. Таким чином, вже від початку української радянської державності вища ланка номенклатури республіки формувалася за клановим принципом.

Окрім “старого” чиновництва та “буржуазних фахівців”, що перейшли на службу до більшовицького режиму, заповнити управлінські вакансії в розгалуженому партійно-радянському апараті були покликані також вихідці з інших партій, робітники-висуванці та комсомольські активісти. Зокрема, в Україні, більшовики змушені були піти на співпрацю з так званими дрібнобуржуазними партіями, що стояли на платформі радянської влади, задля того, щоб надати їй національного забарвлення. Загалом же номенклатура УРСР поповнювалася з різних джерел: професійних революціонерів – вихідців з України; призначенців Москви; вихідців з інших партій; висуванців з різних соціальних верств населення, в тому числі зі стану колишньої буржуазії, а також за рахунок своєї дочірньої структури – ЛКСМУ.

Усю роботу з обліку, добору та розстановки керівних кадрів – номенклатури ЦК КП(б)У – здійснював обліково-розподільчий відділ ЦК, створений в квітні 1919 р. Через облікорозподіл ЦК КП(б)У здійснювалися практично всі, за винятком тих, що входили до компетенції ЦК РКП(б), призначення на керівні посади в партійній, радянській, господарській, профспілковій, кооперативній та інших управлінських ланках. Він же виконував функцію управління долями усіх призначенців, оскільки усі основні кадри керівників партійно-радянського апарату перебували у його підпорядкуванні. Обліково-розподільчий відділ ЦК став могутнім центром контролю правлячої партії над представницькими та виконавчими органами влади, масовими та громадськими організаціями, що означало визнання і проголошення на початку 1920-х рр. влади більшовицької партії в усіх сферах політики та системи управління.

В основу механізму формування кадрів керівників радянського суспільства було покладено номенклатурний принцип добору і розстановки кадрів, що базувався на праві партапарату на рекомендацію і остаточне затвердження працівника на керівну посаду. Завдяки цьому механізму у 1920-і роки було створено цілком специфічну адміністрацію, яка з моменту свого виникнення об'єднувала господарські, судові, політичні, військові, ідеологічні і репресивні (каральні) функції. Зокрема, вищі партійні інстанції здійснювали керівництво політичною та ідеологічною сферою безпосередньо, в інших галузях – шляхом кадрових призначень на всі ключові посади представників номенклатурної “касти”.

В основу кадрової політики Комуністичної партії були покладені ленінські теоретичні настанови щодо кадрів держави “диктатури пролетаріату”, суттю яких було надання пріоритету політичним, а не діловим якостям працівника. Найважливішими критеріями були визнані членство в більшовицькій партії, робітничо-селянське походження та активна участь у боротьбі за встановлення радянської влади. Ні морально-етичні якості претендента на входження до “еліти”, ні його освітній, інтелектуальний та культурний рівень практичного значення не мали. Внаслідок цього, формування владних структур відбувалось шляхом відчуження найбільш освіченої та культурної верстви населення і залученням до керівництва державою робітників та селян, котрі не мали ні спеціальних знань, ні професійних навичок для здійснення складних управлінських функцій. Навіть побіжний аналіз якісного складу правлячої верхівки УСРР 1920-1930-х років дає підстави зробити висновок, що комуністичний режим виплекав і утвердив образ “ідеального” керівника, де компетентність, демократизм, всебічна освіченість, чесність і принциповість не були серед головних чеснот. У фаворі тут були гарна анкета, пробивна сила та вміння проводити “генеральну лінію” партії. Тим самим, система сама тиражувала непрофесіоналів, тобто людей малоосвічених і некомпетентних, але таких, що засвоїли лозунги поточного моменту. Це були псевдофахівці, які нерідко досягали вершин керівництва та управління.

Завдяки номенклатурному принципу формування керівної ком-партійно-радянської верхівки була створена система влади, що набула обрисів піраміди. Структурно система складалася з чотирьох рівнів: харизматичний вождь, бюрократична верхівка або номенклатура, середні та низові прошарки бюрократичної ієрархії, трудящі. Стрижнем цієї піраміди стала номенклатура, яка вирости з ленінської організації професійних революціонерів, у 1930-ті роки перетворилась на привілейований прошарок радянського суспільства і на-

дійну опору сталінського тоталітарного режиму. Особливістю піраміди влади в СРСР було те, що фактично ця піраміда була одна (уособлювала її Комуністична партія), а формально свої піраміди вибудовувалися в кожній республіці, окрім Росії. В УСРР вже на початку 1920-х років склався своєрідний прошарок номенклатурних працівників, який являв собою міцний керівний організм і сконцентрував у своїх руках усю повноту влади в республіці у межах, дозволених Москвою.

З утвердженням більшовицької влади в Україні на її керівні кадри було поширено пільги й привілеї, що їх мала номенклатура ЦК РКП(б). Привілеї розподілялися згідно з місцем кожного в номенклатурі посад, тобто, ієрархічній структурі влади відповідала така ж система пільг і привілеїв. Оскільки природа цих привілеїв носила незаконний характер, ЦК РКП(б) і радянський уряд упродовж 1920-х років закріпили пільги, започатковані в роки громадянської війни, у законодавчому порядку. Характер привілеїв, серед яких домінували матеріальні блага, був зумовлений особливостями досліджуваного періоду, тому найціннішими з-поміж низки номенклатурних пільг вважалися доступ до спецпайків, спецідалень, спецлікарень та санаторіїв, право на отримання партійного максимуму та матеріальної допомоги, користування найкращими квартирами та державними дачами, можливість поїхати у закордонне відрядження і т. ін. Тобто, разом із владою номенклатура дістала величезні привілеї.

Потрапити до “клану обраних”, як засвідчує персональний перелік посадовців УСРР, як, до речі, й опинитися за його межами, було досить складно. Керівники, які проявляли самостійність, непослух, йшли супроти прийнятих системою правил і норм, зазвичай вибували з номенклатурної касти під час проведення чисток партійних та радянських установ, які, як відомо, є неодмінною умовою функціонування тоталітарного режиму. Система чисток є його “дамокловим мечем”, а керівне ядро тоталітарного режиму – його заручником. Саме в Україні чистки, що завжди були пов’язані з великими змінами у політиці правлячої партії, набули небачених масштабів. Їх наслідки стали справжньою трагедією для українського народу. Пояснюється таке наджорстоке ставлення до України з боку московського більшовицького центру насамперед тим, що саме Україну, яка за своїм економічним і людським потенціалом практично не поступалася іншим національним республікам разом взятим (за винятком Росії), кремлівські владці вважали потенційно слабкою ланкою СРСР. Тому найнищівніший удар вони спрямували проти українського народу та його керівної верхівки під приводом викорінення так званого українського сепаратизму.

І це попри те, що аналіз діяльності номенклатури УРСР в досліджуваний нами період засвідчує, що вона, зазвичай, не була самостійною у прийнятті найважливіших рішень, не могла (чи, бодай, не прагнула) протистояти диктату центру. Така позиція керівництва УРСР мала трагічні наслідки для українського народу. Яскравим підтвердженням цього є поведінка номенклатури УСРР під час голодомору 1932-1933 рр., що виявила цілковиту лояльність керівництва КП(б)У усім заходам (в тому числі й спрямованим на свідоме винищення українського етносу), ініційованим більшовицькою партією в Україні. Відсутність у складі керівництва УСРР достатньої кількості національно-свідомих діячів призвела й до згортання на початку 1930-х років політики українізації. Втім, архівні джерела дають змогу зробити висновок про наявність серйозного спротиву значної частини керівних кадрів УСРР реалізації цієї політики, зокрема заходів, спрямованих на проведення українізації партійно-радянського апарату. Це вкотре переконує нас в тому, що найсильніший опір українізації чинило керівництво КП(б)У, в якій українці жодного разу в досліджуваний період не досягали хоча б кількісної переваги, і в якій генеральним (або першим) секретарем не був українець, а керівні українські кадри завжди дискримінувалися.

Підтвердженням такої дискримінації є неспростовні дані архівних джерел, які засвідчують, що на відміну від інших республік СРСР, де пік масових репресій припадає на 1937-1938 рр., в Україні терор проти національної еліти та вищої ланки номенклатури перманентно тривав від початку 1930-х років і мав своїм наслідком майже цілковите її фізичне знищення.

Щодо масових репресій 1930-х років в номенклатурному середовищі в цілому, то їх наслідком, як відомо, стало фактично стовідсоткове фізичне знищення “професійних революціонерів”, вихідців з інших партій, в тому числі національно-свідомих українських комуністів, які походили з українських політичних партій, поглинутих більшовицьким режимом, і навіть значної частини висуванців генсека ЦК ВКП(б) Й. Сталіна. Самознищення апарату влади засвідчило відсутність власної позиції та корпоративної солідарності серед номенклатури. У зв'язку з цим видається необґрунтованим припущення окремих дослідників про наявність опору номенклатури встановленню сталінської диктатури.

Щодо причин фізичного знищення Сталіним виплеканої ним же номенклатури, то їх, на наш погляд, слід шукати не в особистісних рисах генсека, а в тому, що у будь-якій тоталітарній державі зміна керівної верхівки відбувається всупереч традиційним канонам, оскільки в її основу покладено не природний принцип зміни поколінь, а

примусову ротацію кадрів шляхом чисток і репресій. Особливо яскраво ця закономірність проявилася в СРСР, де спочатку сталінська номенклатура, яка свого часу була висунута на керівні посади “ленінською гвардією”, не лише відсторонила останню від влади, а й сприяла її фізичному знищенню, згодом така доля спіткала й так звану першу хвилю сталінських висуванців.

Оцінюючи процес формування партійно-радянської номенклатури УСРР-УРСР у 1917-1938 рр. в цілому, слід зауважити, що в ньому, на нашу думку, можна виділити три етапи, кожному з яких притаманні свої специфічні риси і особливості. На першому етапі, що тривав від жовтневого перевороту в Росії 1917 р. до проголошення більшовицькою партією курсу на “коренізацію” апарату влади в національних республіках СРСР у 1923 р., характерною особливістю кадрової політики РКП(б) в Україні була опора на “професійних революціонерів” – вихідців з України, і партійних функціонерів, відряджених в республіку рішенням ЦК РКП(б). Особливо виразним акцент на таких працівників був у період боротьби більшовиків за встановлення контролю над Україною у 1917-1920 рр.

Політика коренізації, що в Україні отримала назву “українізації”, започаткувала новий, другий етап формування партійно-радянської номенклатури в республіці, що тривав з 1923 р. до зміни політичного курсу в Москві 1929 р., тобто до сталінського “великого перелому”. Ця стадія, що співпадає з періодом тривалої і жорстокої боротьби за владу в Кремлі під час так званого “колективного керівництва”, характеризується лібералізацією політичного режиму в Україні. Москва могла собі дозволити такий крок, оскільки на цей час опанувала, за підтримки частини керівництва КП(б)У, практично усіма важелями впливу на ситуацію в республіці. Характерною рисою другого етапу формування номенклатури стало більш широке залучення до вищої ланки номенклатури в Україні представників корінної національності.

Суттю третього етапу формування вищої ланки номенклатури, що тривав від сталінського “великого перелому” 1929 р. до кінця 1930-х рр., стало відсторонення від влади, а згодом і фізичне знищення усіх колишніх опозиціонерів та національних комуністичних кадрів. На керівні посади в партійно-радянському апараті прийшла нова генерація номенклатури, що стала надійною опорою сталінського тоталітарного режиму.

Відтворення процесу формування партійно-радянської номенклатури УРСР у 20-30-ті роки ХХ століття дозволило нам сформулювати висновок про те, що перетворившись на панівну верству радянського суспільства, номенклатура відіграла надзвичайно нега-

тивну роль у його житті. Десятки мільйонів людських жертв, бідність населення, ліквідація свобод, позбавлення членів суспільства елементарних умов для нормального існування, утвердження тоталітарного режиму – ось неповний перелік її “заслуг”. Сталінське керівництво уявляло ідеальне суспільство злагодженим механізмом, на вершині якого перебуває абсолютно незалежний від нього керівний центр, а в основі – маси, які підкоряються останньому безумовно і свідомо. Для тих, хто погодився виконувати ці правила, всілякі блага обіцяні були вже за соціалізму. Тих же, хто виступав проти, чекав примус під загрозою суворих репресій. Комуністична номенклатура пройшла великий шлях до цього ідеалу, але так і не змогла нав’язати його суспільству.

Проте, продовження панування в незалежній Україні та на значній частині пострадянського простору колишньої номенклатури, що маніпулюючи суспільною свідомістю і прикриваючись демократичною риторикою, зберегла свою владу, зумовлює необхідність подальшого дослідження проблеми. Поглибленого вивчення потребують, зокрема, проблеми взаємовідносин влади та суспільства у 1920-1930-і роки в руслі соціальної історії, впливу риторики компартійного керівництва на поведінку мас тощо. Окремому аналізу слід піддати матеріальний стан та стиль життя номенклатури. Це дасть змогу виявити спонукальні мотиви, що змушували не лише простих людей, а й представників керівної верхівки суспільства терпіти політичне насилля і навіть славити “вождя народів”. Окремо зауважимо, що дослідження будь-яких проблем, пов’язаних з історією України 1920-1930-х рр., просто неможливе без звернення до діяльності очільників КП(б)У та УРСР, їх ролі у розвитку політичних, соціально-економічних, національних та інших процесів. Неупереджений аналіз наслідків діяльності більшовицької номенклатури має стати запорукою демократизації суспільства і допоможе якомуго скоріше позбутися пут тоталітаризму.

Аналізуючи події недавнього минулого також зауважимо, що сучасній національно-свідомій українській еліті украй важливо не допустити повторення прикрих помилок і прорахунків, що їх припустилися лідери Української національно-демократичної революції 1917-1921 рр. Ці прорахунки, як відомо, привели до утвердження на теренах України більшовицького тоталітарного режиму. Повчальні уроки історії 20-30-х рр. ХХ ст. мають стати діловим надбанням і критичною пересторогою для якомога ширшого кола державно-політичної і наукової громадськості.

Summary

The article sums up scientific searches of the author in researching problems of forming and functioning USSR party-soviet nomenclature in 1917-1938. This is author's conception of organized-theoretical preconditions, major stages, features and law of designing State machinery of the Bolshevik power in USSR in 1917-1938 years. The article suggests the number of theories and polemic regulations concerning separate traditional views about the party-soviet government in USSR and its results

Г. Г. Єфіменко

ПРИЗНАЧЕННЯ КЕРІВНИЦТВА РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ В 1917–1919 РР.: СПІЛЬНІСТЬ СТРАТЕГІЇ ТА ВІДМІННІСТЬ У ТАКТИЦІ

Керівництво радянської України в 1917-1919 рр., як і в наступні роки, було призначене ЦК РКП(б). Воно не було самостійним в ухваленні скільки-небудь важливих рішень. Зрозуміло, що як при виборі представників для українського субцентру влади, так і при визначенні своєї політики щодо України більшовицькі керманічі керувалися певними принципами. Беззаперечно, що вони бажали отримати контроль над Україною, але навіщо, з якою метою? Що було визначальним у їх ставленні до України, а відтак, і у виборі керівних кадрів? Відповідь на це питання без емоцій не лише допоможе з'ясувати суть тогочасних подій, але й сприятиме неупередженому аналізу подальшої більшовицької політики в Україні, наслідки якої ми відчуваємо і сьогодні.

І перший, і другий прихід більшовиків в Україну виявився для них невдалим. Незважаючи на те, що втрата контролю над Україною в 1918 р. була зумовлена передусім зовнішніми чинниками, Кремль у 1919 р. не допустив до впливових посад тих діячів, що визначали політику радянської УНР в 1917-1918 рр. Дослідженню змін у кадровому “наповненні” радянської України більшовицьким центром та виявленню закономірності у підходах до кадрових призначень і присвячена ця стаття.

Аналіз як дожовтневих більшовицьких гасел, так і дій більшовицьких керманічів після захоплення влади, спонукає до висновку, що російськими шовіністами вони не були, втім, як і захисниками “інтересів пролетаріату”. Підкреслимо, що цей висновок стосується насамперед тих діячів РКП(б), хто мав вирішальний вплив на ухвалення рішень. У даному дослідженні при з'ясуванні мотивів та дій Крем-